

YAYED B ü l t e n

Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği

www.yayed.org.tr | https://dergipark.org.tr/tr/pub/msydergi | khydergi.com/index.php/pub

KÜNYE

YAYED Bülteni

Sayı: 4

Mart-Nisan 2025

İki ayda bir çıkar

Sahibi: YAYED adına

Prof. Dr. Birgül A. GÜLER

Editör:

Zühal SİRKECİOĞLU DÖNMEZ

Teknik Editör:

Ata Berk KISAOĞLAN

Yayın Kurulu Üyeleri:

Dr. Duygu BANKOĞLU

Ahmet Müfit BAYRAM

Nurten ÇAĞLAR YAKIŞ

Dr. Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN

İsmail Serhat SALİHOĞLU

Berivan Sevna YILMAZ

Doç.Dr. Ozan ZENGİN

İletişim:

yayedder@gmail.com

Parayla satılmaz, E-yayındır

YAYED Bülten okuyucularına selam olsun. 4.sayı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi ülke ve dünya gündemi çok dolu. Haliyle yazılacak çok şey var. Bu sayıda da kalemimiz el verdiğince gündeme yetismeye çalıştık.

Dünya düzeni nereye evrildi, Trump'ın gümrük vergisi tarifeleri neyi amaçlıyor, İklim Kanunu neydi-neden görüşülemedi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin sonucu: systemsizleşme mi, belediyelere kayyım ataması olarak bilinen uygulama neden Anayasaya aykırı, Vakıfların malları tarikatlara ve iktidar yanlılarına nasıl bahşediliyor...

Yazılara nokta koymak zordur, biz de Bülten'i haberlerle bitirdik.

23 Nisan 1920'de TBMM açıldı Türk halkının egemenliği ilan edildi. 105.yılında da Türk Halkı Atatürk'ün huzurundaydı. Ve YAYED 11.Genel Kurulu gerçekleştirdi.

Saygı ve sevgilerimizle ilginize sunuyoruz.

Zühal SİRKECİOĞLU DÖNMEZ

İçindekiler

Başka Bir Dünya Sistemi

Birgül AYMAN
GÜLER
Sayfa 2-5

Net Sıfır Masalı...

Berivan Sevna YILMAZ
Sayfa 6-8

Trump'ın Tarifeleri Çılgınlık mı...

Ahmet Müfit BAYRAM
Sayfa 8-12

Yap-Boz Tahtasına Dönen CHS

Ozan ZENGİN
Sayfa 12-15

Kayyım Meselesi

Zühal SİRKECİOĞLU
DÖNMEZ
Sayfa 15-16

Vakıf Medeniyeti?

Zübeyde ERDOĞAN
ÇELİKKİN
Sayfa 16-18

Gecenin En Koyusu Yeşildir

Zübeyde ERDOĞAN
ÇELİKKİN
Sayfa 19-20

YAYED'ten

Sayfa 21-23

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

KÜRESELÇİ “DÜNYA DÜZENİ” OLMADI BAŞKA BİR DÜNYA SİSTEMİNE DOĞRU

Önceki yüzyılda 1914-1918 paylaşım savaşı bir Milletler Cemiyeti (League of Nations) doğurmuş, ne var ki doğum donmuştu. 1939-1945 paylaşım savaşıyla buzlar çözüldü, o donmuş kuruma Birleşmiş Milletler (United Nations) adı verildi. Bu kez yanına bir para fonu (IMF) ve bir de yatırımcı akıl (Dünya Bankası) eklendi. Ama bunlar “tüm dünya” için konuştuklarını iddia edememişlerdi, çünkü dünya iki kutupluydu. Sovyetler Birliği’nin başı çektiği ve içinde Çin’in de yer aldığı dünya sosyalist kampına sızamıyorlar, yalnızca dünya kapitalist kampı için konuşabiliyorlardı.

1970’li yıllara doğru dünya kapitalist sistemi içinden başka bir ses yükselmeye, bir grup ülke “Bağılantısızlar Hareketi” olarak kendi sesleriyle konuşmaya başlamışlardı. Bunlara “üçüncü dünya” dendi. Dünya iki kutuplu olmaktan çıkıp tam üç kutuplu hale gelecekmiş gibi görünürken, 1978 sonunda Deng Şiaoping’in “açık kapı politikası” Çin’de, 1986’da Gorbaçov’un perestrojka’sı Sovyetler Birliği’nde çöküş getirdi. 1990’da dünya sosyalist sistemi tarihe karıştı. Dünya, muzaffer kapitalizmden ibaret tek kutuplu hale döndü. Dünyanın yalnızca bir kampı adına konuşan BM, IMF, DB ve benzerleri, yeniden yüz yıl önceki büyük rüyaya -büyük uygarlaşmanın ebedi barışını sağlamak misyonuna heveslendiler.

21. yüzyıla doğru tek kutuplu dünya ortamı, tek dünya yönetimi ya da tek dünya devleti heveslerini bol bol besliyordu. Ama daha önemlisi, yüz yıl öncekinden farklı olarak, şimdi, bu işi devletlerin dışında üstlenebilecek “yeni” bir aktör vardı: Önceleri “çok-uluslu şirket” denirken, giderek, zamanın ruhuna daha uygun olacak biçimde “ulus-aşırı şirket” adı verilen küresel tekeller. İngilizcesiyle MNC Türkçesiyle ÇUŞ ve yeni adıyla İngilizce TNC Türkçe UAŞ.

Dünyanın gelişmiş önder kapitalist ülkeleri, bu şirketlerle birlikte “yeni dünya düzeni” kurmaya giriştiler. Sürece küreselleşme (globalisation), düzene küresel (global) dediler. TNC - UAŞ’lara daha fazla yer açmak üzere devletlerin küçültülmesi, egemenliklerini küresel ve yerel kuvvetlere devrederek kendilerini söndürmeleri için büyük reform rüzgarları estirdiler. Reformları yarım asrı devirmiş olan BM, IMF, Dünya Bankası üstlendiler, bunlara 1994 yılında yeni bir kardeş de eklendi: 1940’larda başlamış olan dünya mal ticareti anlaşmasını hizmet ve fikri haklar anlaşmalarıyla birlikte yönetecek olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ - WTO). Böylece 1978 yılında başlatılan programlar küreselleşme adına daha da geliştirilip yayıldı. Hayal öyleydi ki, küresel yönetim sisteminde BM neden “dünya parlamentosu” olmasındı? Genç DTÖ de “dünya hükümeti” olmaya çok uygundu. Zaten Uluslararası Ceza Mahkemesi ile bir sürü ticaret paneli halihazırda kurulmuştu, bu devletin yargı organları için de zemin vardı. Vb. Vb....

Tek kutuplu küresel dünya hayali 1994 Doğu Asya Krizi, 2001 Amerikan konut krizi, Irak işgali, Sorosçu olarak bilinen Renkli Devrimler, Arap Baharı, vb. işgallerle kabusla döndü. DTÖ’nün küresel toplantıları 1999 yılındaki “Seattle Direnişi” örneğindeki gibi bir dizi “küresel protesto”larla da reddedildi.

İlk emarelerinden yüksek güven kazandığı zamana kadar geçen 25 yıl içinde küreselleşme çöktü. Dünya hükümeti hayali kuran DTÖ yöneticileri 2008 yılında basın toplantısı yaptılar ve

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

misyonlarını askıya aldıklarını açıkladılar. Bu arada “tekkeyi bekleyen çorbayı içer” sözüne uygun olarak, “koridorlarımız şimdi çok sessiz ama biz burada bekleyeceğiz” de dediler. O zamandan bugüne kadar geçen 15 yıl, dünyada ve tek tek ülkelerde bir tür geçiş süreci oldu.

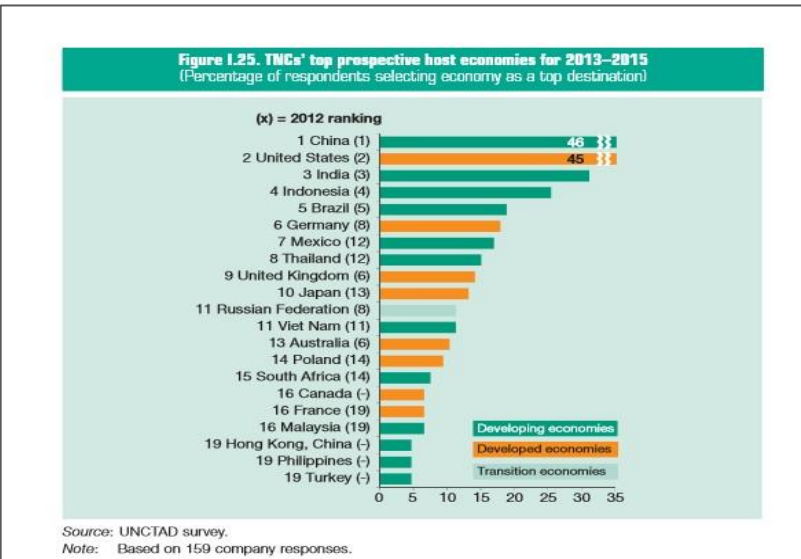
Küreselleşme çöktü.

Dünyanın TNC’ler eliyle yönetilemeyeceği ortaya çıktı. Hem bunların böyle bir yetenekleri olmadığı görüldü, hem dünya halkları bu yeni yönetici adayını kabul etmedi. Öyle anlaşıyor ki, küresel dünyanın esas oğlanı olmaya hazırlanan TNC aktörüne sıcak bakan hiç kimse kalmamıştır. Hem ulus-aşırı sıfatları hem şirket kimliği gözden düşmüş görünüyor. Bugünlerde bu şirketlere TNC yerine daha çok İngilizce MNE (Multi National Enterprise) deniyor. İster ulus-aşırı olsun ister “milli” veya “yerel”, şirket kılığındaki piyasa aktörleri de halkların güvenini iyice yitirmişler görünüyor. Küreselleşme baskısı boyunca kötülen devlet kurumu, piyasa kurumu karşısında güven tazelemiş durumda.

Günümüzde dünya her köşesiyle kapitalist sistem içinde yaşıyor. Ancak bu sistem tek kutuplu değil. Ortaya çok-kutuplu bir desen çıkmış bulunuyor. Yüz yıl önceki gibi çok-kutupluluğun her birinde temsiliyet yine devletlere ait. Ama yüz yıl öncekinden farklı bir durum da var. Küreselciliğin TNC dediği, şimdilerde MNE diye adlandırılan küresel tekeller, şimdi devletlerin bazılarının başında bazılarının içinde ve bazılarının yanında açıktan açığa yer tutmuş durumdadır. Küreselcilik parantezi kapansa da ardında böyle bir atık bırakmış bulunuyor.

Günümüzde biri ABD, diğeri Çin, üçüncüsü parçalanmış Avrupa olmak üzere üç güç odağı görüyoruz. Parçalanmış Avrupa’nın Almanya, İngiltere ve Fransa ana parçaları bu iki odaktan birine doğru yaslanabilir ya da Avrupa içindekilerden birinin önderliğinde üçüncü bir odak oluşturabilir. Bunu zaman gösterecek. Ancak şimdiden açık olan şey, bu süreci yalnızca devletlerin konumlarına bakarak anlamının mümkün olmadığıdır.

3

2013 yılında UNCTAD dünya ticaretinin yüzde 80’inin TNC olarak anılan dev küresel tekellerin değer zincirleri içinde gerçekleştirildiğini ilan etmişti. Sayıları 1970’te 7 bin civarındayken, 2000 yılında 63 bin ana şirket doğmuştu. Bunların on katından fazla alt şirketle iş gördükleri, tüm sektörlerde ve tüm ülkelerde etkinlik gösterdikleri belirtiliyordu. Çoğu zengin ülkelerin şirketleri olmakla birlikte kimi gelişmekte olan

ülkelerde de artıp büyüdükleri kayıtlara girmişti. Ülkeler sermaye, yatırım, teknoloji çekebilmek için bunların zincirlerine eklenme yarışına girmişlerdi. Bunda geç kalan “treni kaçırmış” diye tehdit altındaydı. Hem giden trene hızla yetişmeliler hem trene koşan diğer

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

rakiplerini elemek için daha düşük işçi ücretleri, maliyetsiz altyapı-ulaşım ağları, bu “yatırımcılar”a gümrüktür ya da vergidir gibi yükler vermeme, yabancı şirket değil yerli şirketmiş gibi muamele etme, vb... serbestiyet politikaları benimsemeye zorlanıyor ya da özendiriliyorlardı. Pek çok ülkede yönetim reformları, mali reformlar, eğitim – sağlık reformları bunlar uğruna yürürlüğe girmişti.

2015 yılında UNCTAD toplam 159 TNC’ye hangi ülkeleri yeğlediklerini sormuştur. Şirketlerin en iyi ev sahipleri saydıkları ülkeleri gösteren grafik, günümüzde devletlerin yeni konumlanışlarına da kısmen ışık tutmaktadır. Türkiye’nin Filipinler ve Hong Kong ile birlikte 19. sırayı paylaştığı bu listede ilk sırada Çin ve ABD eşit oranda yeğlenen coğrafyalardır. Listede en önemli eksikler, günümüzde ve gelecekte rolleri olduğu açık olan Rusya ile İran’dır.

Bu aktörün şimdi dünya yatırım ve ticaretinde o zamanki yüksek özgüveni yoksa da ülkelere kabul ettirdiği anlaşma ve yasalar olduğu yerde duruyor. Bu aktörler ve ağlar son on yılda uçup yok olmadılar.

Yani, ABD’den gelen gümrük savaşı, yalnızca devletleri ilgilendiren bir sorun değildir. Hatta

***"Küreselleşme devri bitti.
Ama bu devrin esas oğlanı
dev dünya tekelleri buhar
olup uçmadı. Şimdi
devletler arası dengelerin
arkasından
gölgelerini seçebiliyoruz"***

devletlerden çok bu şirketlerin sorunudur. Küresel dünya devletini kurma hayali gören TNC’ler -şimdiki adlarıyla MNE’ler, güç odağı olarak öne çıkan devletlerde -ABD, Avrupa ülkeleri, Çin’de- biri oraya biri buraya yerleşmiş bulunuyorlar. Günümüzde ve gelecekteki gelişmeleri doğru anlayabilmek için uluslararası ilişkilerin klasik yaklaşımını gevşetmek doğru olur. Olup biteni değerlendirirken devletlerin davranışlarının yanısıra dev dünya tekellerinin davranışlarına ve bunların güç odağı devletlerle ilişkilerine azami dikkat sarf etmekte büyük yarar vardır.

Dünya savaşlarını yoksulların çıkarmadığını hepimiz biliriz. Çağımızda büyük ve yaygın savaşlar, zenginler arasındaki rekabet denilen hırsın sonuçları oldu. Yüz yıl önceki iki büyük savaşın temel nedeni, gelişmiş kapitalist merkezler ve tekeller arasındaki kanlı rekabetti. Bugünkü durumun ürkütücü olan tarafı, yine böyle bir “rekabet” kamplaşmasıyla karşı karşıya olmamızdır. Böyle bir olasılık elbette Türkiye’yi yakından ilgilendirir.

Türkiye bu özel zamanda İkinci Dünya Savaşında olduğu gibi *yeni bir dünya kurulur Türkiye de orada yerini alır* zihniyetiyle hareket edebilir mi? Bu pusula günümüzde işe yarayacak gibi görünmüyor. Çünkü Türkiye 1930’lardan çok farklı olarak, son 75 yılda ve özellikle 1980’li yıllardan bu yana dünya kapitalist sisteminin çarklarına kapılmış durumdadır. Ve bu sistem Türkiye’yi doğrudan içine alan plan-projelerle yürüyor. Öte yandan o zamanlar tek blok gibi hareket eden bu sistem, şimdi kendi içinde parçalanmış bulunuyor. Türkiye’yi kendi parçaları arasında tercih yapmaya zorlayacak görünüyor.

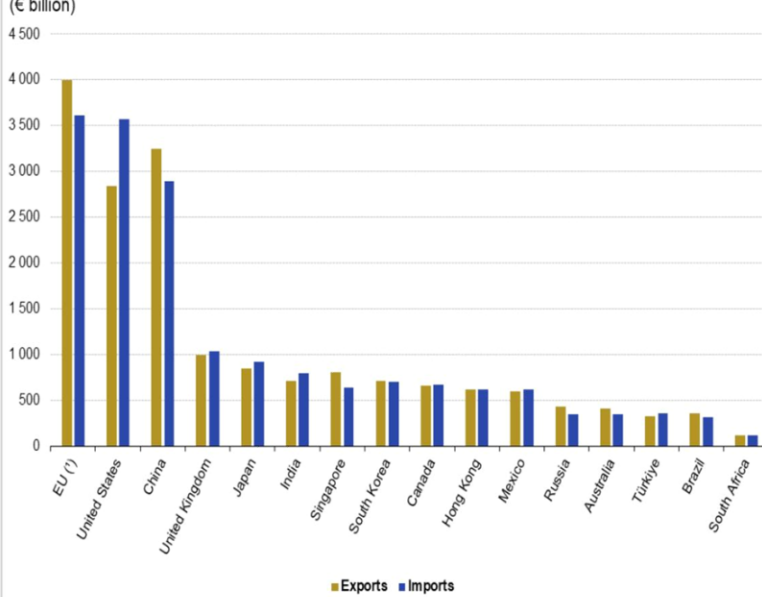
O halde şimdi bekleyip görmek yerine önlemler almak gerekiyor.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

İçinde bulunduğumuz dönem ülkemizin gelecekteki durumunu ve yerini belirlemek için önlemler alınmasına olanak veren bir dönemdir. Küreselci ağı, ülkemizin manevra alanını iyice daraltmış olan düzenlemeleri, bu dönemde bertaraf edilebilir. ABD'nin küreselci siyasetin kurumlarına karşı açtığı savaş sayesinde ortaya çıkan bugünkü durum, bu kurumların ağır etkisinden kurtulma fırsatları vermektedir. ABD'nin yeterince örselediği NATO'ya Avrupa'nın güvenliği için sadakat ilan etmek yerine Türkiye'nin güvenliği için daha mesafeli yaklaşmak; küreselci iklim yasaları çıkarmak için uğraşmak yerine bu ve benzeri anlaşmaları Türkiye'nin üretim sistemi bakımından gözden geçirmek; Anayasa'da küreselci zamanlarda yapılmış 'uluslararası anlaşmaları kanun hükmünde' sayan düzenlemeyi geri çekmek; vb... önlemlerle dünyanın içinde bulunduğu belirsizlikte Türkiye'nin hareket alanını genişletmek, alınması mümkün ve yerinde önlemler olur.

Value of international trade in goods and services, selected countries, 2023
(€ billion)

Note: ranked on the total value of exports and imports.

(*) Extra-EU trade.

Source: Eurostat (online data code: bop_eu6_q) and International Monetary Fund (Balance of Payments and International Investment Position Statistics)

eurostat

Kabul etmeliyiz ki Türkiye dünyanın yeni büyük süreçlerini belirleyecek güçlerden biri değildir. Ama açık ki, bu süreçte kendi kaderi için söz söyleyemeyecek durumda olan ülkelere de değildir. Şu grafik dünya ticareti bakımından dünyanın genel hesaplarında var ve etkili olduğumuza işaret olarak değerlendirilebilir. O halde bizim sorumluluğumuz, ülkemiz adına söylenmesi gereken sözleri söylemek ve bunların gereğini yerine

getirmektir. Bunun için küreselciliğin 1980'den bu yana ülkemize dayattığı ve çeşitli iktidarların da boyun eğdiği kurallarla düzenlemeleri temizlemek, yakın geleceğe hazır olmak için alınabilecek önlemlerin başında gelir.

Dış ve iç politikalarımız, yönetim sistemimiz ve kurumlarımız, ulusal plan ve programlarımız, dünyanın hareketi göz önünde bulundurularak baştan aşağı derlenip toparlanmayı gerektiriyor. Bu iş *mission – vision – strategik* gibi yapıştırma zihniyetlerle değil, durumumuz ve geleceğimiz üzerine Türkçe düşünerek yapılabilecek işlerdendir. **[Birgül AYMAN GÜLER]**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

NET SIFIR MASALI: ENERJİDE YENİ BAĞIMLILIK HİKÂYESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Genel Kurulda görüşülürken geri çekilerek tekrar ilgili komisyona gönderilen İklim Kanunu Teklifi'nin amacı, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşmasını sağlamak ve Paris İklim Anlaşması kapsamında yasal çerçeveyi oluşturmaktır.

Paris Anlaşması, 2015'te BM nezdinde kabul edildi. 2021 BM Genel Kurulu'nda Cumhurbaşkanı Erdoğan Paris Anlaşması'nı onaylayacaklarını duyurdu ve 2053 net sıfır hedefi ilk kez açıklandı. 2022 yılından itibaren uyum yasaları ve kanun süreci başladı. Bu kapsamda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı oldu. Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) tasarlandı ve şimdi bu yasa teklifi ile karbon piyasası kurulmak isteniyor. Kanun teklifinin 9., 10. ve 11. maddeleri ile Emisyon Ticaret Sistemi ve Piyasası sistemi ile emisyon haklarının alım satımını öngören karbon ticareti düzenlenmektedir. Ama teklifin temel amacı ETS'nin nasıl oluşturulacağıdır.

Bu yasa teklifine karşı olan çeşitli siyasi partiler, örgütler ve sivil toplum kuruluşlarına göre yasa teklifi:

Emisyon - Salım: Bir kaynaktan havaya, suya, toprağa salınan zararlı gaz, sıvı, parçacık, enerji şeklindeki atık demektir. Bu atıklar doğal kaynaklardan gelebilir ya da insan etkinliklerinden doğabilir.

- 1-Emisyon ticaret sistemi kurmaya odaklıdır bu yüzden "iklim kanunu" özelliği taşımamaktadır.
- 2-Fosil yakıtların kullanımını azaltmaya yönelik somut adımlar içermiyor.
- 3- Hazırlanırken sivil toplum dahil edilmedi.
- 4-Türkiye'nin AB pazarındaki konumunu koruyabilmesi için Avrupa standartlarına uyumlu

sürdürülebilirlik raporlaması sistemlerinin kurulmasını içermelidir.

5-İklim değişikliğinin halk sağlığı üzerindeki etkilerine karşı yeterli düzenlemeler içermiyor.

6- Yapay gıdalar ve böcek tüketiminin "alternatif protein" olarak dayatılmasına yol açacaktır (Avrupa Birliği'nin bazı üye ülkelerde böcek bazlı ürünleri market raflarına koyması ve FAO'nun "böcekler gıda olabilir" açıklamalarını düşündüğümüzde abartılmayacak bir endişe).

Şeklinde eleştiriliyor.

Tüm bu eleştirilerde bulunan parti ve grupların hepsinin görmek istemediği ise: Enerjide gerçek resim nedir?

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Kim Bağımsız, Kim Bağımlı?

İklim Kanunu'nda "temiz enerjiye geçiş" denilse de bu "geçişin" nasıl bir üretim ve teknoloji yapısına dayanacağı konusunda hiçbir açıklık yok. Oysa Türkiye'nin mevcut enerji üretim tablosu net bir şekilde dışa bağımlılığın yeşil kılıfla yeniden üretildiğini gösteriyor.

- 2023 yılında Türkiye'nin elektriğinin yaklaşık %36'sı kömürle sağlanmakta olup, bunun %22,3'ü ithal, %14,2'si yerli kömürden elde edilmektedir. İthal kömür oranı %10'un üzerindedir.
- Buna karşılık güneş enerjisi elektrik üretiminde yalnızca %10,3 oranında paya sahip ve güneş enerjisi teknolojisinde (panel, hücre, inverter vs.) dışa bağımlılık yüksek seviyededir.
- Rüzgar türbinleri, güneş panelleri gibi "yenilenebilir" enerji yatırımları, Avrupa'nın elinde kalan eski sistemlerin Türkiye'ye pazarladığı, çevreye duyarlıymış gibi sunulan ama yeni bağımlılık ilişkileri yaratan projeler olarak karşımıza çıkıyor.

Dolayısıyla "yeşil enerjiye geçiş" söylemi, özünde Türkiye'nin teknoloji ithalatçısı konumunu pekiştiriyor. Ne rüzgar türbini, ne güneş hücresi üreten bir ülke olarak bu sistemde temiz enerji bağımsızlık değil, yeni bağımlılıktır.

Emperyalizmin Yeni Yüzü: Enerji Dayatması

Bugün emperyalist sistem, enerji güvenliği, iklim düzenlemeleri, karbon piyasaları gibi alanlar üzerinden gelişmekte olan ülkeleri yeni bağımlılıklara sürüklemektedir. Bu sürecin en görünür örneği, iklim tazminatları, karbon kotaları, yeşil mutabakat, yeşil dönüşüm olarak karşımıza çıkıyor. Örneğin, Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan dolayı 30 milyar Euro'luk bir "iklim tazminatı" hazırlığı konuşuluyor.¹ Bu tazminat karbon salımı bahanesiyle hesaplanmakta, bir nevi iklim söylemi silahlaştırılmaktadır.

Hava, Su, Toprak ile ilgili olmayan iktisadi ve toplumsal hiçbir alan yok. Paris Anlaşması/İklim Kanunu, yaşamın her alanına küresel odaklarca belirlenen cezalandırıcı yasaklar getirilmesine izin vermek anlamına gelir.

7

Buradaki önemli diğer konu Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında ortaya çıkan enerji krizinde ülkeler dışa bağımlılıklarını gözden geçirerek yerli enerji kaynaklarına yöneldiler, terk edilmesi gerektiği söylenen kömür tekrar tercih edilebilir oldu. Dolayısıyla mevcut söylemi kömür karşıtlığı üzerinden kurduğumuzda bunun bize dönüşü sadece maden işçilerinin sistemin dışına itilmesi oluyor. Oysa geçimlerini bu alandan sağlayan binlerce işçi için, "kömür kapansın" demek doğrudan bir yoksulluk senaryosudur. Ne yazık ki bu tartışmalarda "adil dönüşüm"² söylemi, emekçilerin gerçek ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade Türkiye'nin iklim

¹<https://tr.euronews.com/green/2024/06/13/rusya-ukrayna-savasi-nedeniyle-30-milyar-euroluk-iklim-tazminatıyla-karsi-karsiya#:~:text=Rusya'n%C4%B1n%2C%20iki%20y%C4%B1l%20%C3%B6nce,milyar%20euroluk%20tazminat%20%C3%B6demesi%20gerekebilir>.

²Adil dönüşüm teriminin iklim değişikliği bağlamında giderek daha fazla ve daha yaygın biçimde kullanılmasına karşın, terimin anlamına ilişkin tek bir tanım yok. Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'na

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

krizinin en büyük yaratıcılarına daha da bağımlı kılınmasını ifade etmektedir.

Bugün sermaye, “yeşil dönüşüm” adı altında hem toprağa el koymakta hem de yeni kâr alanları yaratmaktadır. Tarım arazilerinin kamulaştırılarak şirketlere tahsisi, güneş tarlaları için ormanların ve köylerin feda edilmesi bunun açık örnekleridir. Dijital Nefretle Mücadele Merkezi’nin bir raporuna göre petrol tekelleri Google’a para ödeyerek çevre ve iklim değişikliğine dair anahtar kelimelerle yapılan aramalar sonucu ilk sıralarda çıkan reklamları kendileri belirlemektedir. “Bu reklamlarla petrol şirketleri internet kullanıcılarının “net sıfır karbon”, “çevreye duyarlı üretim” veya “iklim dostu teknolojiler” gibi terimlerle yaptıkları aramalarla kendilerini ilişkilendirmiş oluyor. Diğer taraftan ise bu şirketler sosyal medya platformlarında “yeşil fosil yakıt” imajı oluşturacak reklamlar yayınlıyor.”

GES fabrikalarında düşük ücretle çalışan işçiler, artan enerji maliyetlerini faturalarında hisseden haneler ve yaşam alanları ellerinden alınan köylüler bu bedeli ödeyenlerdir. Bu dönüşüm, çevreyi koruma hedefinden çok, yeni enerji coğrafyası kurma hedefiyle hareket eden şirketlerin lehine işlemektedir. Filan ilaç şirketinin madenleri, falan inşaat şirketinin dev güneş tarlaları tesadüf değildir; sermaye güneşten yeni birikim olanakları yaratmaktadır.

Türk halkının ihtiyacı olan bir iklim kanunu değil:

- 1- Enerji politikasının kamu yararı merkezli planlamasıdır.
- 2- Panel, hücre, türbin üretimi için ulusal Ar-Ge ve üretim seferberliğidir.
- 3- Kömür gibi yerli kaynakların denetimli kullanımıdır.

Türkiye’de neredeyse her büyük şirketin bir kolu enerji sektörüne uzanıyor. Sermaye bu alanda yalnızca üretimi değil, kavramları da belirliyor. Sürdürülebilirlik, yeşil ekonomi, iklim dostu kalkınma gibi emperyalist finans kurumlarının şekillendirdiği bu kavramlar işçi sınıfı için daha fazla sömürü ve daha ağır faturalar anlamına geliyor. **[Berivan Sevana YILMAZ]**

8

İklim Kanunu Teklifi hızla ve halkın yeterli bilgilendirmesi olmadan yürümesine karşın, çeşitli gruplar bu yasadan vazgeçilmesi için büyük çaba gösterdiler. Milletvekillerine gönderilen dilekçeler, bu sürecin başlıca belgeleri oldu.

(ITUC) göre, “Adil dönüşüm, yeşil ve onurlu bir istihdamı içeren, emisyonların net sıfır olduğu, yoksulluğun kökünün kurutulduğu ve toplulukların sağlam ve dayanıklı halde olduğu bir geleceğin önünü açan planları, politikaları ve yatırımları üreten ekonomi çapındaki bir süreçtir”. <https://www.ituc-csi.org/just-transition-where-are-we-now?lang=en>

YENİDEN REFAH PARTİSİ SORDU: İklim Kanununa Neden Gerek Var?

AK Parti milletvekilleri 20 Şubat 2025 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bir *İklim Kanunu Teklifi* verdiler. Teklif büyük bir hızla işleme alındı. Tali komisyonlar teklifi görüşmeden metin Çevre Komisyonu'nda altı gün içinde 26 Şubat 2025 günü kabul edildi. Çevre Komisyonunda CHP, İYİ Parti, DEM grupları metne muhalefet şerhi koydular. Teklif 8 Nisan 2025 günü Genel Kurul gündemine girdi. Genel Kurul'da ilk dört maddesi görüşülüp kabul edilen metin orada durdu. Geri çekilerek yeniden Çevre Komisyonu'na gönderildi.

Metne muhalefet şerhi koyan partilerin ortak görüşü, bu metnin “yeterli bir iklim kanunu olmadığı” yönünde oldu. Başka bir deyişle bu partiler “iklim kanunu gereksiz” demediler. Aksine üçünün de iklim değişikliğinin “bir gerçek, büyük bir tehlike ve acilen önlem alınması gereken bir sorun olduğu” görüşünü paylaştıkları görüldü. Bu muhalefet partilerine göre *Türkiye'nin acilen bir iklim kanunu çıkarması gereklidir; ancak önlerine gelen metin, uluslararası anlaşmalarda öngörülen kapsamı karşılamaktan uzak, dar bir metindir*. Muhalefet partileri bundan daha kapsamlı bir “iklim kanunu” yapılmasını talep ettiler.

Grubu olmayan Yeniden Refah Partisi (YRP) farklı bir muhalefet yürüttü. Grubu olmayıp temsilcileri bulunan bu partinin genel başkanı **Fatih Erbakan**, İklim Kanununa altı nedenle red oyu vereceklerini açıkladı. En önemlisi, gerçek bir iklim sorunu olmadığını savundu:

“Küresel ısınma olarak adlandırdıkları olay maalesef abartılmaktadır. Bununla ilgili bilimsel veriler var. Evet bir ısınma var.ama bu binlerce on binlerce yıldır karbondioksit miktarının dünya

üzerinde dalgalanmasının bir parçası. İlk defa olan bir şey değil. 1995 ile 2015 yılları arasında karbondioksit miktarı yüzde 13 oranında dünyada artmış. ... [Bu] dünyadaki ortalama sıcaklığın 0,05 santigrat derece artmasına yol açmış. ...Yani bu verilere göre atmosferdeki karbondioksit miktarı şu 20 senede geçtiğimiz 95-2015 yılları arasında olduğu gibi bir oranla artsa artmaya aynen devam etse dahi 400 sene sonra dünya sadece bir derece ısınacak demektir. Dolayısıyla bu da bir felaket manasına gelmemektedir.”

Gerçekten de ilk sorulması gereken, “iklim değişikliği sorunu” diye bir sorunun olup olmadığıdır. Gruplu muhalefet partileri, kendi uzmanlarına sorarak herhangi bir araştırma yapmış değillerdir. Küresel odaklarca ilan edilmiş ve aynı çevrelerce hazırlanan Paris Anlaşmasını tartışmasız kabul etmişlerdir. Oysa öncelikle yapılması gereken iş, artık devri bitmiş olan küreselciliğin son kurşunu olan bu emredici çerçeveyi yeniden değerlendirmektir.

YRP, sorunu reddetmenin yanı sıra, dikkate değer bir uyarıda daha bulundu. Erbakan, eğer önlem gerekliyse bunda öncelikli sorumlunun Türkiye olmadığını söyledi.

“[Başta] Amerika ve Çin var. Bütün karbon salımının yüzde 52,6'sını bunlar yapıyorlar. Türkiye dünyadaki toplam karbon salımının yüzde 1'ini yapıyor. E öyleyse yüzde elli ikisine sebep olan bu üç ülkenin öncelikle bu tedbirleri alıp bu kanunları çıkarıp da bu karbon vergilerinin ödemesi gerekmez mi? Biz bütün dünyadaki karbon salımının sadece yüzde birinden sorumlu bir ülke olarak neden iklim kanunu çıkarıp da kendimize bu kadar karbon vergisi getirelim?”

Erbakan'ın bu savunmayı yalnızca Türkiye açısından değil, tüm gelişmekte olan ülkeler için yapması ayrı bir önem taşıyor:

“Gelişmiş ülkelerin kişi başına karbon salım

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

ortalaması onbeş ton karbondioksit. Gelişmekte olan ülkelerin kişi başına karbon salımı beş ton karbondioksit. ... E öyleyse bu karbon salımının ve iddia ettiğiniz ısınmanın sorumlusu sözde iklim krizinin sorumlusu gelişmekte olan ülkeler değil, gelişmiş ülkeler. Eğer bir tedbir alacaklarsa gelişmiş ülkelerin bu tedbiri alması lazım.”

Ortada gerçek ve acil bir iklim değişikliği sorunu olmadığı halde, Türkiye’nin dünya geneli mevcut kirletme etkisi içindeki payı yüzde 1 ile sınırlı olduğu halde, iklim Kanunu düzenlemesiyle getirilen yükleri işgüzar bir gönüllükle üstlenmeyi anlamak gerçekten de güçtür. YRP Genel Başkanı Fatih Erbakan’ın konunun bu boyutuna ilişkin sözleri ise şöyle:

“İşletmelerimize karbon vergisi adı altında yeni yükler getirecek bu iklim kanunu. Üretim maliyeti artacak. Üretim maliyeti arttığı zaman fiyatlar

artacak. Zaten vergi artışları altında ezilen işletmelerimiz ve zaten enflasyon altında ezilen milletimiz bu gelecek olan karbon vergileri yüzünden üretim maliyetlerinin ve fiyatların artması yüzünden daha da büyük sıkıntıya girecek. Vatandaşlarımız da sadece şirketler değil bireysel olarak enerji tükettikleri atık oluşturdıkları için karbon vergisi ödeyecek.”

Yeniden Refah Partisi getirilmek istenen yasanın gerekip gerekmediğini sormasıyla, “iyi ama neden” demesiyle, kamu politikası sürecinde takınılması gereken tavrı sergiledi.

Yönelttiği sorular bizce de çok yerinde, çok önemli ve hem iktidar cephesi hem de iktidarın teklifinden daha da geniş bir iklim kanunu isteyen gruplu muhalefet partileri tarafından yanıtlanması gereken sorulardır. **[BAG]**

TRUMP’IN “TARİFELERİ” ÇILGINLIK MI? YOKSA 50 YILLIK NEOLİBERAL KÜRESELLEŞMECİ ÇILGINLIĞI SONLANDIRMA ÇABASI MI?

Yıllardır yazıyorum, neoliberal küreselleşmecî dünya düzeninin de başlangıcını oluşturan tarih, 1870’lerden itibaren, uluslararası ticaretin değişim koşullarını belirleyen Altın Standardı koşuluna -1944’den itibaren Bretton Woods sistemi ve ABD Doları-, ABD’nin tek taraflı bir kararla son verdiği 1971 yılıdır.

ABD’nin, seçim sahtekarı başkanı Nixon döneminde yapılan bu değişiklikle, doların değerini, altın karşılığı olarak belirleyen standart ortadan kaldırılmış, doların değeri ABD Merkez Bankası’nın, merkezine ABD’nin çıkarlarını alan, çoğunlukla spekülâtif kararlarına bırakılmış, sonuç olarak ABD Doları hızlı bir değer kaybetme sürecine girmiştir. Gerçekte neden değil sonuç olan Petrol Krizi gerekçe gösterilerek, “siyasetten bağımsız merkez bankası” masalı eşliğinde

ve “ABD terbiyesi/egitimi almış ekonomistler/akademisyenler/siyasiler” maşa/misyoner olarak kullanılarak başka ülke yönetimlerine ve toplumlara yutturulan bu değişikliğin sonucu olarak, dış ticarete ABD Doları kullanan, rezerv olarak elinde dolar ve ABD borçlanma senedi tutan ülkeler, 1970’lerin ikinci yarısında ülkemizde yaşanana benzer şekilde 70 sente muhtaç ve bunun sonucu olarak yüksek enflasyonla karşı karşıya bırakılırken, ABD, doların değeriyle istediği gibi oynayarak başka ülkeleri istediği gibi ekonomik krizlere sokup çıkarabileceği, kendi krizlerini başka ülkelere kolayca ihraç edebileceği “ekonomik” bir silaha kavuşturulmuş oldu.

1974 Petrol krizi sonrasında, kendilerini, “gelişmiş yedi” yani G7 diye adlandırarak bir araya gelen ve değeri ABD’nin çıkarlarına

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

göre belirlenen dolar silahının verdiği güçle, ABD, Almanya, Japonya, Fransa, İtalya, Kanada ve Avustralya, hep birlikte dünyaya, kendi çıkarlarına uygun, kendilerinin yönetip yönlendireceği yeni bir sistem dayatmak üzere çalışmaya başladı. Söz konusu emperyalist yapı, 1989 tarihinde Washington Uzlaşısı adı altında, amacı ulusal ekonomileri küresel sisteme zincirlemek, merkezinde serbest piyasacılık olan bir “kurallar” bütünü kabul ederek, “neo-liberalizm” olarak adlandırılan yeni bir sömürgecilik dönemini fiilen başlattı.

26 Aralık 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması ve Doğu Bloğunun, Gorbaçov ve Yeltsin eliyle Batıya - AB ve NATO'ya- adeta vasal devletler olarak hediye edilmesi -bu süreç Romanya gibi bazı ülkelerde, büyük algı operasyonları ve insanlık dışı 5. Kol operasyonlarıyla gerçekleştirildi- sonrası, dünya siyasetini, coğrafyasını, ekonomisini kendi çıkarlarına uygun olarak yeniden şekillendirecek, uymayanları kendi kurdukları, bizim gibi ülkelerin, önünü, arkasını düşünmeden kendilerini içinde buldukları ya da zorlandıkları düzenin inşa süreci başlatıldı.

Sen onu yap, sen onu yapma, sen onu üret, sen onu üretme, herkesin her şeyi yapması gerekmiyor, küresel ekonomi, küresel üretim, küresel lojistik, küresel tedarik zinciri, küresel, küresel, küresel denilerek kurdukları sistemle, ulusal üretim kapasiteleri ve bu üretimi yapan/yapabilen nitelikli insan gücü, bu gücün oluşmasını sağlayan laik eğitim sistemleri yok edildi. Ülkeler dincileştirilir, etnikleştirilir ve bu yolla sınıf esaslı siyaset yok edilirken, gelişmiş ülkelerdeki üretim gücü, kirletici olduğu gerekçesiyle kapatılan sanayi tesisleri -gerçek neden ucuz işgücü ve vergi avantajları- Çin dahil ucuz işçilik ve özgürce kirletme hakkı sunan ülkelere taşındı.

Yeni sistemin daha doğrusu bu yeni sömürgeciliğin hedefinde pek tabii ki, bu sisteme karşı en büyük tehlike olarak gördükleri ulus devletler vardı ve ulus devletleri diz çöktürmenin yolu ulusal ekonomileri çökertmekten, ulusları etnik ve dini kimlikler esaslı olarak parçalayıp, bunu da demokrasi olarak pazarlamaktan geçiyordu. Dolayısıyla bu süreç de iki ayaklı olarak ilerletildi ve 90'lı yılların ilk yarısında, ilk olarak hedef tahtasına konulan ülkeler, Irak ve Yugoslavya oldu. Uluslar, Müslüman, Hristiyan, Boşnak, Sırp, Arnavut, Kürt, Arap, Sünni, Şii olarak parçalanır, o güne kadar birlikte yaşayan toplumlar birbirlerine düşman edilirken, kıskırtılan çatışmalarda, ulusların, tüm ulusun ortak malı olan varlıkları, altyapıları, üretim kapasiteleri, özelleştirmelerle, savaşlarla yok edildi. Yeniden yapılanmak için, emperyalizmin finansal gücü para satıcıları eliyle bu ülkeler borçlandırılarak, üretim ve finans tümüyle yabancı şirketlere açılarak fiilen ekonomik bağımsızlıkları ellerinden alındı, gelecek kuşaklar, küresel sistemin borçlandırılmış köleleri haline getirildi. Hedef ülkelerde medya gücü, küresel ve yerel sermaye eliyle ulusal olma niteliği kaybettirilerek, küresel işgalin propagandacılarına dönüştürüldü.

Peşinden Maydan ayaklanmaları yani Turuncu Devrimler, Arap Baharları yani milyonların hayatına mal olan, ulusların varlıkların savaşlarla yok edildiği, yıkarak, yok ederek “kazanan” G7 eliyle, bir küresel düzen inşası süreci başladı.

Sermaye piyasalarında yoktan para yaratmaya, varlık karşılığı olmayan finansal varlıklara dayalı parasal zenginliğe, sanayi ve fikri mülkiyet haklarıyla koruyup, sömürü aracı yaptıkları teknolojik üstünlüğe ve üretmeden tüketmeye yani servis sektörüne dayalı istihdama dayalı sistem, ilk başta, değeri (faizi ve miktarı) ABD Merkez Bankası tarafından belirlenen ABD doları ve sermaye

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

piyasalarında türev enstrümanlar oluşturularak yoktan yarattıkları paralarla borçlandırıdıkları, bizim gibi, bu sisteme balıklama atlayan ülkeleri vururken -1982 Latin Amerika Borç Krizi, Temmuz 1997'nin ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan ve Tayland'da başlayıp Asya'yı sarmış olan Güneydoğu Asya krizi-, diğer yönden kendi ülkelerinde yine para bolluğuna dayalı ama diğerlerinden farklı olarak krizlerle sarsılmayan -1995-2000 yılları arasında beş kat yükselen Nasdaq'ın, dayalı yaklaşık yüzde 77 düşüş yaşayarak milyarlarca dolarlık kayba yol açtığı 2001 Nasdaq krizi hariç- orta sınıfın borçlandırılarak tüketmesi ve emlak fiyatlarındaki aşırı artışla/balonlaşmayla beslenen bir saadet zincirini de işletmeye başladı.

Saadet zincirinin kırılması, beklendiği gibi 2007-2008 ABD Mortgage kriziyle başladı, AB ülkeleri, Japonya, Kore gibi ülkelerin finans sistemlerini de saran kriz, aşırı finansallaşmaya dayalı sistemin merkezinde yer alan yatırım bankaları başta olmak üzere finans ve sigortacılık sektörlerini de içine alarak hızla yayıldı. Aşırı finansallaşmaya ve borçlandırmaya dayalı sistemi, etik/siyasi ve mali olarak tehdit edecek, geçen 30 küsur yılda adım adım inşa edilen neoliberal, küreselleşmeci dünya düzeni projesini sonlandırma riski taşıyan bir boyuta ulaştı.

Finansal sistemin yarattığı sorunları, son tahlilde sıradan insanların sırtına aşırı fiyat artışları ve düşen reel ücretler olarak yüklemek üzerine kurulu “krizden çıkış planı”, 2006–2014 yılları arası ABD Merkez Bankası olan Federal Reserv'in başkanlığını yapmış Yahudi kökenli Amerikalı ekonomist, Ben Şalom Bernanke den geldi.

Bernanke'nin bulduğu çözümün iki ayağı bulunuyordu. ABD Merkez Bankası eliyle ortalığı paraya boğmak ve finans şirketlerinin batık varlıklarını, kriz öncesi

değerlerinden satın alarak, finans şirketlerinin batık bilançolarını düzgünmüş gibi göstermek -daha sonra AB, Japonya ve diğer büyük merkez bankaları da bu yolu izledi-. Bu iki ayağı olan operasyonla, bir yandan krizin yükü enflasyon olarak vatandaşın sırtına yıkar, paranın reel olarak düşen değerinin sonucu olarak, reel ücretlerin sistematik olarak düşürülmesi ve bu yolla para arzından kaynaklı enflasyonun kontrol altına alınması sağlanırken, diğer yandan finans şirketlerinin mali yapıları, batırılamayacak kadar büyük denilerek, kamu kaynaklarıyla “düzeltilmiş” oldu. Düzeltildi ama geçen 17-18 yılda krizin “gerçek” sonuçlarının yani sıradan insanların sırtına yüklediği, yaşamsal yüklerin ortadan kaldırılması, gerçek anlamda giderilmesi de mümkün olmadığı gibi, bu düzeltmenin siyasi bedeli de, sistem savunucuları açısından oldukça ağır oldu.

Bedelin ağır olma nedeni ise bu kez çıkan krizin doğrudan sistemin merkez ülkelerini yani kendini G7 diye adlandırarak dünyaya nizam dikte eden ülkelerin halklarını ama en önemlisi sistemin garantisi olarak görülen orta sınıfları vurmuş olması.

Yani krizin yükünün hunharca sıradan insanların sırtına yüklenmesinin sonucunda, ekonomik kriz sistemi de tehdit eden siyasi krize dönüştü. Fransa'da, Almanya'da, Slovakya'da, Macaristan'da ve son olarak ABD'de Trump'ın gelişiyi yaşanan siyasi değişim nedeni, geniş kesimleri ezen bu sistem olurken, solun deforme edilmiş olduğu ortamda kazanan, sisteme eleştirel yaklaşan tek siyasi gurup olan “aşırı sağ” siyasi partiler, “aşırı sağ” siyasi liderler oldu.

Tam da bu noktada başta sorduğum **“Trump'ın “tarifeleri” çılgınlık mı, 50 yıllık neoliberal küreselleşmeci çılgınlığı**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

sonlandırma çabası mı? sorusunun da yanıtına gelmiş oluyoruz.

Öncelikle söylenmesi gereken şey, Trump'ın iktidara gelişinin bir tesadüf ya da Trump'a oy veren insanların cahilliğinin, bizde moda tabirle koyun olmalarının sonucu değildir. Trump'ın, -arkasına batırılamayacak kadar büyümüş, devletler borç veren para satıcısı şirketlere (finans sektörü) ve finans sektörü ile iç içe büyüyen teknoloji şirketlerini almış neoliberal siyasetin yoğun baskı ve karalamalarına karşın- iktidara gelişi, aynı Fransa'da Le Pen'in, Almanya'da AfD'nin güçlenmesi, İtalya'da Meloni'nin, Slovakya'da Robert Fico'nun iktidar olması, Sırbistan'da, AB'ci, küreselleşmecilerce iktidardan indirilmek istenileni Aleksandr Vucic'in direnmesi gibi, küreselleşmenin yoksullaştırdığı, gelecek umutlarını yok ettiği kesimlerin haykırışıdır. Neoliberalizmin kuyruğuna takılmış sahte solda bulamadıkları çıkışı/umudu, kendilerinin sesi olduğunu düşündükleri, kendi sorunlarını dile getiren ve şu ya da bu şekilde yeniden eski günlere dönme vaadi içeren siyasetçilerin vaatlerinde arıyor olmalarıdır. Belki de çaresizlikleridir.

Trump'ın, ithalat tarifeleriyle, ülke içinde üretimi korumak istemesi, ABD'nin yeniden üreten bir ülke olmasını istiyor olması, bir çılgınlık değil, ABD ekonomisi ve sıradan ABD vatandaşı açısından bir zorunluluktur. 50 yıla varan aşırı finansallaşmaya dayanan neoliberal dönemin tahribatından dolayı üretemez hale getirilen ve servis sektörünün yarı zamanlı ve düşük ücretli işlerine mahkum edilen ABD çalışan kesimlerini, yeniden üretir hale getirme çabasıdır. Ama diğer yandan, 50 yıldır, ekonomi ve siyaseti kontrol eden neoliberal küreselleşmeci düzenin yandaşları, finans ve teknoloji şirketleri gibi kazananları açısından da büyük bir tehdittir. Bu açıdan bakıldığında, 50 yıllık neoliberal küreselleşmeci çılgınlığı

sonlandırma çabası olarak görülmesi de yanlış değildir.

Trump, tarifeler koyarak, ABD ekonomisinin, çok dar bir kesimi zengin ederken, çok geniş kesimleri işsiz, umutsuz bırakan finans ve teknoloji sektörleri dışında/yanı sıra üretir hale getirilmesi, servis sektörünün düşük ve güvencesiz işlerine mahkum edilmiş emekçi kesimlerin, yeniden emekleriyle geçinebilen, onuruyla yaşayan insanlar olma çabasının sözcüsü, uygulayıcısı olmaya çalışmaktadır ve bu yüzden de neoliberal küreselleşme döneminin kazananı kesimler/sektörler açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Tam da bu nedenle, CNN, Bloomberg, New York Times, Washington Post, The Economist gibi, neoliberalizmin amiral gemisi yayın organlarıncı ne yaptığını bilmez, çılgın bir kişi olarak karikatürize edilmeye, gözden düşürülmeye çalışılmaktadır.

Ancak unutulmamalıdır ki, bu kavga, içerisinde solun olmadığı bir büyük bir kavgadır ve neoliberal küreselleşmeci düzene karşı verilen bu kavganın, geniş halk kesimleri, öğrenciler ve özellikle çalışan kesimlerin tüm ekonomik ve sosyal sorunlarını çözmesi beklenmemelidir. Neoliberal küreselleşmeci dönem, başka ülkelerden çalınan artı değerlerle, ABD bile olsanız, bir daha Amerikan rüyası yaşamınıza izin vermeyecek kadar dünyayı değiştirmiştir. Çalışan kesimler, geniş halk kitleleri açısından tek eksik, solun bu durumun, gerçek yani emekten yana bir sol siyasete olan ihtiyacın büyüklüğünün farkında olmamasıdır. [devamı gelecek sayıda] **[Ahmet Müfit BAYRAM]**

Kaynakça

<https://watergate.info/>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/365374>

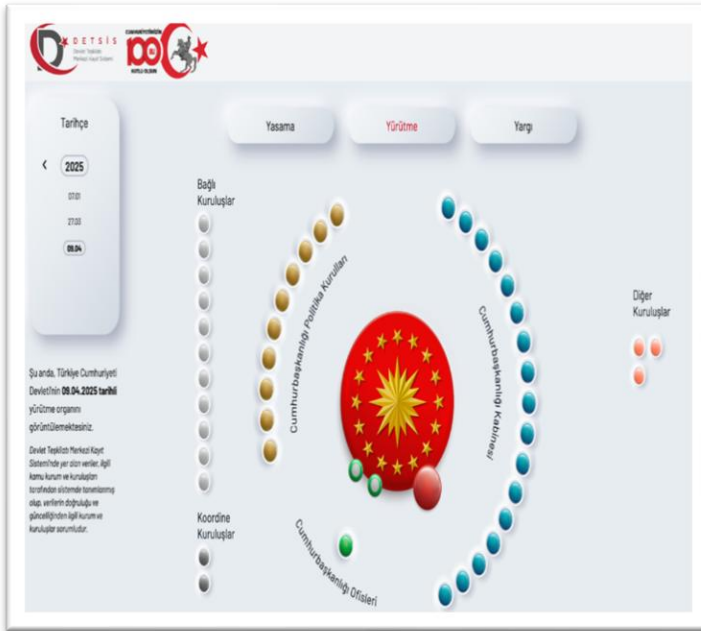
<https://www.project-syndicate.org/commentary/new-trilemma-of-climate-change-global-poverty-rich-countries-middle-classes-by-dani-rodrik-2024-09>

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

YAP-BOZ TAHTASINA DÖNEN CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ

Türkiye, bir tür başkanlık sistemi örneği olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne (CHS) 2018 yılında geçmiştir. 2017 yılındaki anayasa değişikliği paketinin halkoylamasıyla kabul edilmesinden sonra parlamenter sistemden, kimilerine göre ise yarı-başkanlık sisteminden, başkanlık sistemine geçilmiştir.³ Yeni sistemin başlangıç tarihini Milletvekiliği Genel Seçimi ve birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçiminin tarihi olan 24 Haziran 2018'i kabul edenler olduğu gibi Cumhurbaşkanının TBMM'de yemin ettiği 9 Temmuz'u kabul edenler de bulunmaktadır.

Anayasa değişikliklerine uyum sağlamak, doğrudan söylemek gerekirse başkanlık sistemine uyum sağlamak için Cumhurbaşkanının ve yardımcısı ile bakanların yeminlerinin öncesinde kanun hükmünde kararname çıkmıştır (700 ve 703 sayılı KHK'lar). Yeminle birlikte ise kural koymanın, düzenleme yapmanın ana mekanizması haline gelen ya da getirilen Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri (CBK) yeni sistemde sahne almıştır. Sadece yürütme yetkisi kapsamında kullanılması gereken CBK'ların hukuki niteliği hem teorik açıdan hem de çıkan

kararnameler itibarıyla pratik açıdan çokça tartışılmıştır. Yasama yetkisinin genelliğinin kısıtlanıp kısıtlanmaması, CBK'lar ile yürütmeye/Cumhurbaşkanına saklı/mahfuz/özerk bir düzenleme alanının tanımlanıp tanımlanmaması, CBK'ların kanunla düzenlenmesi gereken alanlarda ve kanunla açıkça düzenlenen alanlarda çıkıp çıkmadığı tartışma konusu olmuştur.

Hukuki tartışmalar bir yana şu gerçek tüm çıplaklığıyla karşımızda durmaktadır: Cumhurbaşkanı 10 Temmuz 2018 tarihli 1 sayılı CBK'yla başlamak üzere CBK'larla sadece Cumhurbaşkanlığı teşkilatını ve bağlı birimlerini (Genel Sekreterlik, ofis, politika kurulları) değil bakanlıklarıyla, Cumhurbaşkanlığının bağlı kuruluşlarıyla, bakanlıkların bağlı, ilgili, ilişkili kuruluşlarıyla, genel kadro usulü düzenlemesi ve üst kademe yöneticisi atamalarıyla, Yüksek Askeri Şurasıyla, kamu tüzel kişiliğini kurma yetkisiyle, Resmi Gazete düzenlemesiyle *devleti kurmuştur*. Egemenliğin asli parçası olarak kabul ettiğimiz parlamento artık yönetsel yapıyı-

³ 2007 yılında Cumhurbaşkanının TBMM tarafından değil doğrudan halk tarafından seçilmesine yönelik anayasa değişikliği yapılmıştır. Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçimi ilk defa 2014 yılında olmuştur. Kimilerine göre 2014'ten 2018'e kadar olan dönem, devlet başkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi ama bir yandan da çift başlı yürütmenin (başbakan ve bakanlar kurulu) olması, 1982 Anayasası'ndaki sembolik olmayan güçlü devlet başkanlığı makamı gibi özelliklerden ötürü kısa süren yarı-başkanlık dönemidir.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

idareyi kanun aracılığıyla kurma yetkisine tek başına sahip değildir. Bir düzenleyici işlem olan kararnameyle Cumhurbaşkanını yönetsel yapıyı kurma hakkına anayasa hükümleri doğrultusunda erişmiştir (md. 104, 106, 119 ve 123).

Yaklaşık yedi yıllık uygulama tecrübesi bizlerde çok iyi tasarlanmış, kusursuz bir siyasal sistem izlenimi bırakmamaktadır. Koşulların ve ihtiyaçların değişimi gereği yönetsel düzenlemelerde zaman zaman değişiklik yapılması normaldir ancak CHS kapsamında yapılan düzenleme sayısı, sıklığı ve değişikliklerin kapsamı oturmuş bir siyasal ve yönetsel sistemle karşı karşıya olmadığımızı bizlere göstermektedir. Örneğin; 1 sayılı CBK çıktıktan beş gün sonra 25 maddede değişiklik yapan 4 sayılı CBK çıkmıştır. 4 sayılı CBK, bakanlıkların bağlı, ilgili ve kuruluşlarıyla ilgili olmakla birlikte⁴ son kısmında 1 sayılı CBK’da değişiklik yapan maddeler sıralanmıştır. CBK’larda doğrudan değişiklik yapan CBK’lar dışında⁵ belirgin bir konuya/hizmete/kuruma ilişkin çıkan CBK’ların çoğunda önceki CBK’lara ilişkin değişiklik hükümleri de bulunmaktadır. Yeni hükümet sisteminin belkemiği olan 539 maddeli 1 sayılı CBK’da şu ana kadar 227 değişiklik yapılmış; 19 ayrı Anayasa Mahkemesi kararıyla da 63 madde ya tümden ya da ilgili bentler/fıkralar itibarıyla iptal edilmiştir.

Yaklaşık yedi yıllık uygulama tecrübesi bizlerde çok iyi tasarlanmış, kusursuz bir siyasal sistem izlenimi bırakmamaktadır.

Daha CHS’nin ilk günlerinde başlayan değişiklik yapma furyası son zamanlarda da yoğun bir şekilde devam etmektedir. Yönetsel yapıda değişiklik yapan birkaç düzenlemeyi yakın tarihli olandan başlayarak hatırlarsak;

- 28 Mart 2025 tarihinde çıkan 183 sayılı CBK ile Yatırım ve Finans Ofisleri birleştirilmiş, Dijital Dönüşüm ve İnsan Kaynakları Ofisleri ise kapatılmıştır. Yeni sistemde var olan tek ofis, Yatırım ve Finans Ofisi’dir. Görevleri itibarıyla Dijital Dönüşüm Ofisi, Siber Güvenlik Başkanlığı altında; İnsan Kaynakları Ofisi de Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü altında konumlanmıştır.
- Aynı CBK ile üç politika kurulunun adı değişmiş (Sağlık ve Gıda Politikaları → Sağlık Politikaları Kurulu; Sosyal Politikalar Kurulu → Sosyal ve Gençlik Politikaları Kurulu; Yerel Yönetim Politikaları Kurulu → Yerel Yönetim ve Afet Politikaları Kurulu), Tarım ve Gıda Politikaları Kurulu onuncu politika kurulu olarak kurulmuştur.

⁴ Yedi yıllık süreçte ne 1 sayılı CBK’da ne de bu kuruluşların tek tek sayıldığı 4 sayılı CBK’da “bağlı kuruluş”, “ilgili kuruluş” ve “ilişkili kuruluş” kategorileri tanımlanmıştır. Araştırmacılar, 3046 sayılı Kanun’daki mülga edilmiş hükümler doğrultusunda bu kuruluşları tanımlamak zorunda kalmaktadır. Başka bir ifadeyle mevcut mevzuat düzeninde bu kuruluşların ne tip kuruluşlar olduğuna dair bir açıklama bulunmamaktadır.

⁵ Bu tür değişiklik CBK’ları, Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (mevzuat.gov.tr)’nde görünmemektedir. Değişik hükümler, ilgili CBK’lara işlendiği için değişiklik yapan CBK’lar sistemde bulunmamaktadır. Bunları bulmak ve incelemek için gün gün Resmi Gazete taraması yapmak gerekmektedir.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

- 28 Aralık 2024 tarihli 174 sayılı CBK ile İdari İşler Başkanlığı ifadesi terk edilerek yeniden Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği nitelemesine dönmüştür. Cumhurbaşkanlığının bağlı kuruluşu olarak Siber Güvenlik Başkanlığı kurulmuştur.
- 2024 yılında farklı CBK'larla (158 ve 163 CBK'lar) hem teşkilatlanma hem de personel sistemi açısından Dışişleri Bakanlığı'nda çok sayıda değişiklik yapılmıştır.
- 29 Ekim 2021 tarihinde çıkan 85 sayılı CBK ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın adı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.
- 21 Nisan 2021 tarihli 73 sayılı CBK ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ikiye bölünerek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) kurulmuştur. ÇSGB'nin yeniden kurulmasıyla bakanlık sayısı 16'dan 17'ye çıkmıştır.

Bu maddelerin sayısı daha da arttırılabilir...

CBK'lar ve torba kanunlarla kural koyma faaliyeti öngörülebilir ve tutarlı olmaktan uzaklaşmış, Cumhurbaşkanlığı güdümünde devlet teşkilatlanması yerleşik yapısal ve işlevsel karakterini kaybetmiş, bakanlıklar Cumhurbaşkanlığı teşkilatı kapsamında düzenlenerek politika belirleme ve hizmet üretme açısından devletin merkezi olma vasfını yitirmiş, bürokratlar devletin değil siyasal iktidarın çalışanı haline gelmiştir.

Devlet yönetiminin orantısız bir biçimde bünyesinde yoğunlaştığı, yerel yönetim birimleri dışında neredeyse tüm kamu kurum ve kuruluşların idari ve mali olarak kendisine bağlandığı Cumhurbaşkanlığı merkezli sistem yürütebilir bir sistem değildir.

Bakanlık odaklı devlet yönetimi birikimimiz hatırlanmalı ve geri çağrılmalıdır. Ayrıca tüm devlet yapılanmasını yönlendiren ve ona servis yapan Devlet Planlama Teşkilatı benzeri bir planlama teşkilatının yeniden kurulması gerekmektedir.

Üniter devletin ve kamu hizmetlerinin teminatı olan mülki idare, toplumun tüm kesimlerine eşit mesafede yaklaşarak ulusal planın taşradaki uzantısı ve uygulayıcısı olmalıdır.

Siyasal iktidara göbeğinden bağlı bir bürokrasi ve yargı düzeninin sonlandırılıp kamu yararını, kamusal görev bilincini, hukukun üstünlüğünü, laikliği ve liyakati merkezine alan kamu yönetiminin tesis edilmesi elzemdir. [Ozan ZENGİN]

*Bakanlık odaklı devlet
yönetimi birikimimiz
hatırlanmalı ve geri
çağrılmalıdır!*

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

KAYYIM MESELESİ

Merkezi idarenin belediyeler üzerindeki ‘vesayet’inin geçiş dönemlerinde artış gösterdiğini biliyoruz. 1960 ihtilalinden sonra bütün belediye başkanlıkları, vali ve kaymakamlara veriliyor, 1963’te yerel seçimler yapılıyor. Bu kısa geçiş dönemi sonrası 61 Anayasası yürürlüğe giriyor ve Anayasada seçimle gelen organların denetiminin ancak yargı yolu ile olacağına ilişkin hüküm yer alıyor. Bugün vesayeti ve kayyım yöntemini eleştiren özgürlükçülerin! 61 Anayasasını örnek göstermeleri gerekirken, darbeci demelerini anlamak zor.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra yürürlüğe giren 25 Eylül 1980 tarih 2303 sayılı kanunla, 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren mevcut belediye meclisleri feshedilmiş ve belediye başkanları görevden alınmıştır, yerlerine Sıkıyönetim Komutanlarının taleplerine uygun il merkezlerinde İçişleri Bakanlığınca, il merkezi olmayan yerlerde valilerce atama yapılacaktır, deniyor 1982 Anayasası kabul ediliyor ve mahalli idarelerin seçilmiş organlarının görevden uzaklaştırılması yetkisi geliyor. Ayrıca merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir, deniyor.

80 darbesinden sonraki ilk yerel seçim 1984 yılında yapılıyor. 1580 sayılı Belediye Kanununda da benzer değişiklikler yapılıyor. 1987 yılında 3394 sayılı Kanunla Belediye Kanununda bir değişikliğe gidiliyor ve "görevden uzaklaştırma" durumunda geçici olarak bir başkanın görevlendirilmesinin Bakanın teklifi ve Başbakanın onayı ile yapılması hükmü getiriliyor. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından iptal ediliyor (E.1987/22). Ama iptal gerekçesi görevlendirmenin yapılamayacağına ilişkin değil bunu yapacak idareye ilişkin oluyor. Dolayısıyla öyle görünüyor ki AYM görevden alma sonucu boşalan başkan ya da meclis üyesi yerine mutlaka seçim yapılmadadır demiyor.

2005 yılında eskimiş denilen 72 yıllık Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılıp yeni belediye kanunları geliyor. 5393 sayılı Belediye Kanununda, belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması durumunda vali tarafından belediye meclisinin on gün içinde toplanması sağlanır ve meclis kendi içinden seçim yapar deniyor. 2016 yılında 15 Temmuz sonrası 674 sayılı KHK ile bu düzenlemeye ekler geliyor, terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılma veya tutuklanma ya da kamu hizmetinden yasaklanma hallerinde yerlerine İçişleri Bakanlığı veya Vali tarafından atama yapılır.

İşte kamuoyunun “Kayyum Atanması” olarak bildiği uygulama bu maddeye dayanıyor, maddenin iptali için Anayasa Mahkemesine gidilmemiş. Haliyle uygulanması devam edecek. Maddenin kaldırılması/değiştirilmesi konusunda özellikle 2024 yılından itibaren çok sayıda kanun teklifi verilmiş. Mesela CHP 5 Kasım 2024 tarihinde maddenin yürürlükten kaldırılmasını düzenleyen bir teklif vermiş, aynı tarihte İP, YRP, DP ve EP ile birlikte bir daha vermiş. Aynı tarihte aynı teklifi Deva Partisi vermiş. Yakın tarihlerde DEM ve İyi Parti de vermiş. Hepsi İçişleri Komisyonunda beklemede. İzlemeye devam edeceğiz. **[Zühal SİRKECİOĞLU DÖNMEZ]**

VAKIF MEDENİYETİ Mİ İSTEMEM KALSIN

“Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından altı ay geçmeden Evkaf ve Şeriye Vekaleti kaldırılmış ve Medeni Kanun ile vakıf kurulması yasaklanmışken 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra vakıflaşma teşvik edilmiştir. Bu teşvikin bir uzantısı da “vakıf medeniyeti”ni tanıtmak üzere 42 yıldır Mayıs ayında yapılan “Vakıflar Haftası” kutlamalarıdır.”

“Ecdadımız yaralı kuşların tedavisi için bile vakıf kurmuştur”. Ne güzel, ne insancıl bir geçmiş! Vakıflar Genel Müdürlüğü 2012 yılında çocuklar için resimli bir kitap yayınladı. Kitabın adı “Tarihte İlginç Vakıflar”.⁶ Neler yoktu ki... sokak hayvanlarına ekmek veren vakıftan, çevreyi güzelleştiren vakfa, köleleri evlendiren vakıftan, öğrencilere piknik yaptıran vakfa, güvercinhane yaptıran vakıftan leylekleri koruyan vakfa.⁷ Kitap vakıf gerçeğini ne güzel perdeliyor. Gerçekte bugün olduğu gibi geçmişte de vakıflar kamusal mülkiyetin özel mülkiyete dönüştürülmesinin en güvenli aracı oldu. Öyleyse vakfın geçmişine kısaca bakalım.

Vakıf belli bir mülkün belirli bir amaca özgülenmesi olarak tanımlanmaktadır. Yaygın kanının aksine, vakıf İslamiyetin geliştirdiği bir kurum değildir. İslamiyet öncesi toplumlarda da vakıf benzeri uygulamalara rastlanmaktadır. Örneğin M.Ö. 1280-1290 tarihlerine ait olduğu tahmin edilen bir Hitit vakfiyesi Boğazköy kazılarında bulunmuş ve halen İstanbul Arkeoloji Müzelerinin eski doğu eserleri kısmında kayıtlıdır. Alman arkeolog Albert Von Le Coq’un Doğu Türkistan’ın Turfan bölgesinde bulduğu Uygur Türklerine ait bir belge İslamiyetin kabulünden önceki döneme aittir. Belgeye göre kral satın aldığı arazi ve bağı Buda manastırına vakfetmektedir. Manastırı yöneten rahip vakfın mütevellisi olarak atanmıştır. Vakfedilen gayrimenkullerin gelirleri her türlü vergiden muaf tutularak Manastıra ait olacak ve rahipler de hanedanın, yurdun ve halkın sağlık ve selameti için dua edeceklerdir.⁸ Budizm tarihçisi Walter Ruben’in *Vakıflar Dergisi*’nin II. Sayısında yayımlanan “Buddhist Vakıfları Hakkında” başlıklı makalesinde de Hindistan ve Türkistan Budistlerince vakıf benzeri kurumların oluşturulduğu belgelenmektedir. Bir başka örnek M.S. 7. yüzyılda Budist Nalanda Manastırı’nın iki yüzden fazla köye sahip olduğu ve kralın zamanla bu köylerin gelirlerini manastıra bıraktıklarına ilişkindir. Yine M.Ö. 4. yüzyılda Kautalya tarafından yazılmış olan ve devlet hukukundan bahseden bir kitapta, kralın münevver Brahmanlara yiyeceklerini karşılayacak şekilde ve vergiye tabi tutulmayan ekilmiş bir araziye tahsis ettiği belirtilmektedir.⁹ Örneklerden

⁶ *Tarihte İlginç Vakıflar*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları No: 102, Ocak 2012, Ankara

⁷ A.k., s. 14, 53, 68, 48, 84, 93.

⁸ Halim Baki Kunter, “Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd”, *Vakıflar Dergisi*, S: 1, 1938, s. 103-129, Ankara,

⁹ Walter Rubeen, (Çev. Meliha Torkak), “Buddhist Vakıfları Hakkında”, *Vakıflar Dergisi*, S.2, 1942, s. 173-182,

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

görüleceği gibi vakıf uygulaması İslamiyetle özdeş olmamakla birlikte din kurumu ile bağlantılıdır. Ve yine açıktır ki vakıf uygulaması için özel mülkiyetin var olması zorunlu koşuldur. Özünde tüm insanlara ait olması gereken yeryüzünün, parça parça özel mülkleşmesinin getireceği felaketlerden korkan mülk sahipleri, biraz da hayır işi yapmayı ve tanrılara adaklar adamayı gerekli görmüştür. Din adamları da kendilerine ayrılan pay karşılığında mülksüz kalanların “rızasını” sağlayan işbirlikçiler olmuştur.

Osmanlı dönemi vakıfları da benzer işleve sahipti. Padişah fetihle önemli katkısı olan komutanlara fethedilen topraklardan bir kısmını devreder ve kurulan vakfın gelirleri ile kıyaslanamayacak kadar küçük bir miktar hayır işlerine ayrılır ve aslan payı aileye bırakılırdı. Aile vakfedilen topraklar üzerinde hanlar, hamamlar vb. iktisadi işletmeler kurardı. Kanuni Sultan Süleyman döneminde toprak vakıfları yanında para vakıfları da kurulmaya başlanmıştı. Para vakıfları da faiz yasağını aşmak üzere, hileyle bir malın veya gayrimenkulün geri alma vaadiyle satılması gibi işlemler yapılarak, yüzde 15 civarında getiri ile borç para vermektedir. Fetih devam ettiği sürece vakıfların sayısal ve ekonomik büyüklükleri arttı. Ancak fetih dönemi kapandıktan sonra da vakıflaşmanın arttığını görürüz. Koçi Bey 1630’larda yazdığı risalede miri toprakların haksız yere özel mülk/vakıf olarak devrinden yakınmakta ve geriye giderek 200 yılda yapılan tüm devirlerin miri araziye iadesini istemekteydi.¹⁰ Zamanla mülk sahiplerinin bir çoğu da kendi özel mülküyle vakıf kurma yoluna gitti. Çünkü padişah değiştikçe veya mülk sahibi ölünce yaygın olarak müsadere uygulanmaktaydı. Hiç bir şekilde müsadere edilemeyecek tek mülk türü ise vakıftı. Osmanlı mülk sahibi sınıf vakıf kurmakla mirasını garantilemekteydi. Vakıf adını alabilmesi için de gelir ile kıyaslanamayacak kadar küçük bir miktarı toplum yararına harcama şartı koymaktaydı. Hatta öyle vakıflar vardı ki hayır işleri neslin tükenmesinden sonraya bırakılmaktaydı.¹¹ Peki günümüzde farklı mı?

19

Bundan 20-25 yıl önce vakıf denilince yalnızca bir banka akla gelmekteyken şimdi hemen her gün vakıflarla ilgili haberler okuyoruz. 12 Eylül askeri darbesinden sonra dernekler kapatılmış ve üyeleri her türlü sindirme politikasına maruz kalmışken vakıflar “milli müessese” olarak teşvik edildi. Tarikat vakıfları başta olmak üzere vakıfların sayısı ve faaliyetlerindeki artıştaki diğer dönüm noktası Refah Partisi’nin 1994 seçimlerinde yerel yönetimleri büyük ölçüde ele geçirmesidir. Büyükşehir belediyelerinin neredeyse tamamında 25 yıl kesintisiz yönetimde olan bu hareket, belediyelerin taşınır ve taşınmaz kaynaklarını vakıflara kullandırmıştır. Ayrıca belediyeler ile iş yapmak isteyen herkes işaret edilen vakıflara bağış yapmak zorunda bırakılıyordu. Kaynak kullanımları inanılmaz ölçüde artan vakıflar propaganda ve üye kazanma konusunda adeta bir sıçrama yaşamıştır. 28 Şubat süreci ile bir Milli Gençlik Vakfı kapatılmışken son yıllarda gençleri kuşatan yüzlerce vakfın örgütlendiğini görüyoruz: TÜRGEV, TÜGVA, TÜRKEN, Ensar, Semerkand, Aziz Mahmut Hüdayi...

İşte esasında kamu varlıklarının özel mülk haline getirilmesinin ve tarikatlara aktarılmasının aracı olan bu vakıflar insanlara yardım kuruluşları gibi gösteriliyor. Kamu hizmetleri her yurttaş için bir hak iken, çoğu tarikatçı olan vakıf yöneticileri kamu kaynaklarını keyfince kullanıyor ve insanlara “iyilik” yapıyor. Piyasalaştırma ve özelleştirmelerle yoksullaştırılan,

¹⁰ Koçi Bey Risalesi, (Yay. Haz. Yılmaz Kurt), Akçağ Yayınları, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 66.

¹¹ Bahattin Yedişildiz, *XVIII Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

sınıf örgütleri zayıflatılan halk ise genişleyen bu vakıf sisteminin “nesne”leri haline getiriliyor.
Oysa 1970’lerin gür sesiyle ne diyordu Rıfat Ilgaz:

Benim Güvercinim¹²

Sömürge camii güvercinleri sizin olsun
O doyumsuz lapacı güvercinler

...

Benim güvercinim tunç gagalı
Kimlerin bakışı kardeşçedir
Kimlerin bakışı düşmanca
Kendisi hangi kavganın güvercinidir bilir

Tüneyip acımanın saçaklarına
Miskin sevilerle bitlenmez
Kanadından çok pençesine güvenir

Barış taklaları süzölmeler
Gagalarda zeytin dalı
Perendeler maviliklerde
Tüm gösteriler resimlerde kalmalı

Güvercin dediğin uyanık olmalı
Tüyler duman duman öfkeden
Yanıp tutuşmalı gözbebekleri
Sevgiden tıprır tıprır bir yürek
Özgürlüğünce dövüşken

20

Gerçekte vakıflar bireysel mülkün topluma yardım için kullanılması değil, topluma ait olanın tarikatlara ve iktidar yakınlarına peşkeş çekilmesinin örgütlenmesidir. Bütün mesele toplum olarak “tarihin öznesi” olduğumuzu unutmadan, Rıfat Ilgaz’ın güvercini gibi, yardıma muhtaç hale getirilmeyi kendimize yedirmemek ve hangi kavganın içinde olduğumuzu bilmektir. [Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN]

*Bütün mesele toplum olarak
“tarihin öznesi” olduğumuzu
unutmadan... yardıma
muhtaç hale getirilmeyi
kendimize yedirmemek ve
hangi kavganın içinde
olduğumuzu bilmektir!*

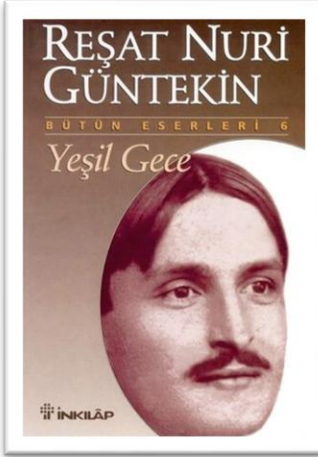
¹² Rıfat Ilgaz, *Güvercinim Uyur mu?*, Doyuran Matbaası, İstanbul, 1974.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

KİTAP

GEÇENİN EN KOYUSU YEŞİLDİR

3 Mart 1924

Türkiye

Cumhuriyeti

tarihinde çok

önemli bir

gündür. Üç

devrim yasası

bu tarihte

kabul

edilmiştir.

Evkaf ve Şeriye

Vekaleti'nin

ilgasına dair

429 sayılı yasa, eğitim ve öğretimin birleştirilmesine dair 430 sayılı Tevhidi Tedrisat yasası ve halifeliğin kaldırılmasına dair 431 sayılı yasa. Bu üç yasa birbiriyle sıkı sıkıya bağlıydı. 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasından sonra, halifeliğin ilgasıyla Osmanlı ailesinin yönetsel tüm görevleri sonlandırılmıştır. Vakıf işlerinin yönetimi bakanlık düzeyinden genel müdürlük düzeyine düşürülmüştür. Medeni hukuka giden yolda önemli bir adım atılarak hukuku dinsel kurallarla düzenleyen bakanlık kaldırılmış ve yalnız din işlerine bakmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. 19. yüzyıl ortalarından beri modern okullarla bir arada yürütülen Ortaçağ eğitimi yerini tamamen modern eğitime bırakmış ve tüm okullar Maarif Vekaleti yönetiminde birleştirilmiştir. Bunun anlamı vakıfların denetiminde olan medrese eğitiminin ve sıbyan okullarının kaldırılması ve ulemanın eğitimden el çektilmesidir. Açıktır ki devrim yasalarının tamamı laik devlet yönetimine giden çok önemli taşları döşemiştir. Cumhuriyeti

hazmedemeyen gerici güçler ise bu yasalara karşı açık ve gizli muhalefetten geri durmamıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in 1928 yılında yayınlanan **Yeşil Gece** adlı romanı işte bu muhalefetin sinsî yüzünü anlatmaktadır. Roman adeta devrim yasalarının ne denli gerekli olduğunu anlatmak için yazılmıştır. Emile Zola'nın *Gerçek* romanında olduğu gibi dinsel çevrelerden birinin işlediği suçun laik düşünceli bir öğretmenin üzerine atılması romanın önemli konularından biridir.

Roman eski bir molla olan Şahin Efendi'nin "devletin aylıklı ve itibarlı bir muallim efendisi"ne dönüşmesinden sonra aydınlanma/aydınlatma düşüncesiyle Anadolu'ya gitmesiyle başlar. Bu dönüşümle boş vehim ve hurafelerden kurtulmuş, başının içi aydınlık, ne düşündüğünü ve ne istediğini bilen biri olmuştur. 31 Mart gerici ayaklanmasına katılmış eski arkadaşı ve semtiyle vedalaşırken "eski bir muharebe meydanını gezen ve zaferin kendisine nelere mal olduğunu hatırlayan eski bir kumandanın hüznü gururu"nu hissetmektedir. Şahin Efendi medreseye giden çocuklarla diğer çocuklar arasında git gide büyüyen ayrışma ve düşmanlığı, medresede okutulan "peygamberler ve İslâm tarihinden kalma masal döküntüleri"ni, "eced gibi ne ölüye ne diriye yarayan" ezberleri hatırlar. Medreseden hatırladığı mollalar miskin, jurnalcı, uçkuruna düşkün ve merhametsizdir. Güntekin, softaları "karlı havalarda yiyecek aramak için

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

şehirlere inen aç kurtlara benzeyen yalnız sıhhten, iştihadan ve hayvani sevk-i tabîîlerinden ibaret iptidâî mahlûklar” olarak anlatır. Üstelik medreselerin yeşil gecesi yalnız kendi içini değil, tüm memleketi yeşil bir gece içinde karanlığa boğmuştur. Roman sayfalarca kendisi de eski bir molla olan Şahin Efendi’nin gözünden mollaların yaşam anlayışındaki derin yoksunluğu tasvir eder. Şimdi yönetim değişmiştir, ancak yetmez, toplumsal dönüşüm gereklidir. Şahin Efendi de bu yüzden Anadolu’ya gitmekten memnundur.

Sarıova’ya atanan Şahin Efendi burada da aynı şeyleri görmüştür. “Otuz bir Mart’tan sonra İstanbul’da birdenbire miskinleşen softalar, burada meydan kahvelerinde, medrese önlerinde, çarşı sokaklarında “azgın oğul arıları gibi” kaynaşmaktadır. Ancak “kemmiyetin ehemmiyeti yoktur. Hak ve hakikatten kuvvet alan bir tek şuurlu insan, bu sürüyü kendine râmedebilir”. Sarıova’da hem medrese vardır hem mektep. Bir ilkokul çocuğu okuldan alınıp medreseye verilir. “Çocuktaki gayret ile hocanın sopasındaki keramet bir araya gelince, bir buçuk seneden az bir zamanda haşarı bir iptidai (ilkokul) talebesinden akıllı, uslu bir hafız” çıkar, ancak çocuğun sağlığı gitgide bozulur ve ölür. Annesi “katiller, çocuğumu öldürdünüz” diye isyan eder. Şahin Efendi kimimiz bu cinayete doğrudan katıldık, kimimiz taassubumuz, cehaletimiz, aptallığımız veya cesaretsizliğimiz nedeniyle sustuk ve çocuğu ağır bir yükün altında ezdik... sağlığı yerinde olsaydı maddeten değil, ama zekâsı ölecekti der. Çocuğun annesinin gerçeği herkesten iyi gördüğünü düşünür ve “kadın çok büyük kuvvet” der.

Evkafa (vakıflar) ait bir arsa üzerine okul yapılması belediye ile evkaf yöneticilerinin arasını açmıştır. Bundan sonra bir de mezarlıklar konusunda çatışma çıkacaktır.

Bir gazetede belediyenin mezarlığı bakımsız bıraktığı hakkında köşe yazısı yayımlanır. Şahin Efendi buna karşı mezarlıklara bakmak belediyenin görevi olsa da yol ve su getirmekten daha önemli olmadığını anlatan bir yanıt yazar. Gericilerin tepkilerini üzerine çektiği için türlü oyunlarla Şahin Efendi’yi toplum önünde küçük düşürmeye çalışırlar.

Bir gece kasabalıların çok önem verdiği Kelami Baba türbesinin yandığı görülür. Türbeyi içki içtiği herkesçe bilinen ve birgün “türbeleri yakmak lazım” diyen muallim Nihat Efendi’nin yaktığı dedikodusu yayılır. Muallim linç edilmekten zor kurtulur. Oğlu bile onu kınayan güruh içindeyken Şahin Efendi onu aklamak için iyi bir avukat bulmak ister. Birkaç arkadaşı ile avukatları tek tek değerlendirirler. Davayı almamak için her birinin önemli gerekçesi vardır. Kimi seçimlerde aday olacaktır, kimi önde gelen bir tutucunun kızı ile evlenmek istemektedir. Biri Evkaf’ın avukatı olduğu için davayı almaz. Kimi de gölgesinden korkar. Nihayetinde mesleğe yeni başlamış genç bir avukatla anlaşılır. Yangın bir hırsızın antikacıdan çaldığı şamdan ile aydınlatılır. Türbedarın oğlu türbedeki tüm antika eşyayı Avrupa’ya eser kaçıran kişiye satmak için çalmış ve sonra türbeyi yakmıştır.

Reşat Nuri bir Cumhuriyetçi olarak toplumu aydınlatmak istemekte ve bunun için Anadolu’nun her yerinde çaba gösteren öğretmenleri kahramanlaştırmaktadır. Kamu görevlisi olmasına karşın idare-i maslahatçılık yapanları ise eleştirmektedir. Bugünlerde liberallerin “jakobenizm” ve “toplum mühendisliği” diye değersizleştirmeye çalıştığı toplumu aydınlatma görevini yüceltir. Görev elbette zordur; ancak “bir hayale esir olan insanlar delilerin en büyükleridir.” **[Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN]**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

YAYED'TEN

YAYED 11. GENEL KURULU GERÇEKLEŞTİRİLDİ

YAYED 11. Genel Kurulu, 16 Mart 2025 Pazar günü saat 14.00'te Ziraat Mühendisleri Odası Genel Merkezi Yüceler Eğitim Salonu'nda üyelerimizin katılımıyla gerçekleştirildi. Genel Kurulda Divan Başkanlığını Ali Karamahmut yaptı. Yönetim Kurulu Raporu Başkan Yardımcısı Ozan Zengin, Dernek Mali Tabloları Raporu Sayman Zübeyda Erdoğan Çelikkın, Denetim Kurulu Raporu Ahmet Dursun Yılmaz, 2025 ve 2026 yılları tahmini gelir-gideri Yönetim Kurulu Üyesi S. Ersu Hızır tarafından okundu. Raporlar oylandı ve oybirliğiyle kabul edildi. Yapılan seçim sonunda yeni Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu üyeleri aşağıdaki gibi belirlendi:

YAYED 2025-2027 YÖNETİMİ			
	Yönetim Kurulu (Asıl)		Yönetim Kurulu (Yedek)
1	Birgöl AYMAN GÜLER	1	Zühal SİRKECİOĞLU DÖNMEZ
2	Gamze YÜCESAN ÖZDEMİR	2	Samiye Özlem OSMANAĞAOĞLU
3	Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKIN	3	Ali KARAMAHMUT
4	Ozan ZENGİN	4	Candan ER
5	İlyas OSMANAĞAOĞLU	5	İbrahim UYSAL
6	Nurten ÇAĞLAR YAKIŞ	6	Akif Argun AKDOĞAN
7	Ahmet Müfit BAYRAM	7	Hatice Duygu BANKOĞLU
8	İsmail Serhat SALİHOĞLU	8	Neslihan KARANFİL
9	Filiz AYDIN	9	Etkin GÜNEŞ
10	Reşat DEMİRCİ	10	Menaf TURAN
11	Sait Ersu HIZIR	11	Süheyla Suzan ALICA
	Denetim Kurulu (Asıl)		Denetim Kurulu (Yedek)
1	Ahmet Dursun YILMAZ	1	Aziz SÖNMEZ
2	Ali SELVİ	2	Selçuk ERTAN
3	Yusuf KOÇ	3	Kemal ERBAŞI

YAYED 11. Genel Kurulu, önümüzdeki iki yılda Türkiye'nin yerel yönetim politikası gündemini dikkatle izlemek gerektiğini saptamış bulunuyor. Genel Başkan Birgöl Ayman Güler bu konuyla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yaptı:

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

“Yerel yönetimlerle ilgili olarak anayasa değişikliği gündeme gelebilir. Konu kısaca ademi merkezîyetçilik ilkesinin benimsenmesi ve merkezîyetçilik ilkesinden vazgeçilmesi. Bu da anayasada üç maddeye dokunmak demek. İlk olarak, mahalli idareleri düzenleyen 127. Maddeye dokunmak demek. Burada, idarenin bütünlüğü için idari vesayet vardır, hükmü yer alır. Genel merkezîyetçilik mekanizmasını 127. Maddedeki bu hükmü değiştirerek kırmak mümkündür. İdarenin bütünlüğü ilkesi oradan silinip alınırsa, idari vesayet kurumuna da gerek kalmaz. Bunun yerine herhangi bir başka cümle konmasa da olur; ya da yeni bir ifade olarak yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliği vardır şeklinde bir cümle eklenebilir. Böyle bir ek, anayasaya Avrupa Birliği'nin subsidiarite ilkesini yerleştirmek anlamına gelir. Zaten erken girişimler olarak 2005 yerel yönetim yasalarına bu ifade yerleştirildi. İlgili yasalara belediyeler ve il özel idareler idari ve mali özerktirler diye yazılarak idari vesayet kurumu anılmayan bir düzenleme yapılmıştı. 127. Maddeye bu iki noktada dokunulduktan sonra 123. Maddeye dokunulacaktır. 123. Maddenin başlığı idarenin bütünlüğüdür. Bizim devlet sistemimizin kurucu birkaç ilkesinden biri olan idarenin bütünlüğü sözünün anayasadan çıkması gerektiğini, bundan 20-25 yıl önceden bu yana Avrupa Birliği'nin gözetim denetim komisyonları raporlarına yazdılar. İdarenin bütünlüğü, merkezîyetçilik ilkesine dayandığımızı gösteriyor. Ama bir de 3. Maddede düzenlenmiş olan en temel kurucu ilkelerden birinin mekanizması olma anlamını taşıyor. Madde 3 devletin milleti ve ülkesi ile bölünmez bir bütünlüğü olduğunu söyleyen maddedir. Bu bölünmez bütünlükte, ülkesiyle bölünmez bütün, 123. Maddedeki idarenin bütünlüğü ve 127. Maddedeki idari vesayet ilkeleri ile gerçeklik kazanır. Milletiyle bölünmez bütünlüğü 66. Maddedeki Türk vatandaşlığı karşılar. Ülkesiyle bölünmez bütünlüğü ise 127. Maddedeki idarenin bütünlüğü için idari vesayet kuralı karşılar. Bu maddeleri değiştirmek, ortadan kaldırmak, Türkiye'nin ulusal ve üniter yapılanmasına son vermek anlamına gelir. Kısacası Derneğimizin uzmanlık alanı, ülkemizde gündeme getirilmek istenen anayasa değişiklikleri konusunda söz söylemekle görevli ve yetkili olduğumuzu gösteriyor. Önümüzdeki iki yılda çabalarımızın bu çerçevede yoğunlaşması yerinde olacaktır.”

24

YAYED yeni görev döneminde MSY ve KAMU Dergileri ile YAYED Bülteni'ni yayımlamayı sürdürecektir.
[YAYED]

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI KUTLU OLSUN!

23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluş günüdür. Türk Ulusu bundan kısa bir süre önce manda ve himaye gibi zamanın moda sömürgeci modellerini reddettiğini ilan etmiş ve o gün tüm dünyaya bağımsız egemen Türkiye'nin varlığı için sarsılmaz bir iradeye sahip olduğunu göstermiştir. Monarşinin saltanatıyla hilafetine karşı halkın meclisi o gün yükselmiş ve cumhuriyet bu temel üzerinde inşa edilmiştir. Meclis, "ya istiklal ya ölüm" denerek verilen kurtuluş savaşımızın büyük gücüdür; Bu nedenle TBMM sıradan temsili demokrasilerin gündelik siyasetçi meclislerinden biri değil, "Gazi Meclis"tir. Bütün bu sürecin yöneticisi, başkomutanı, önderi Mustafa Kemal Atatürk'tür. 23 Nisan 1920 Ulusal Egemenlik Bayramı Kutlu Olsun! Kurucumuz Atatürk'e ve tüm şehitlerimizle gazilerimize şükranlarımızla nice yıllara!

Yönetim Kurulu üyemiz Sayın Nurten Çağlar Yakış'ın arşivinden, 23 Nisan 2025 Anıtkabir:

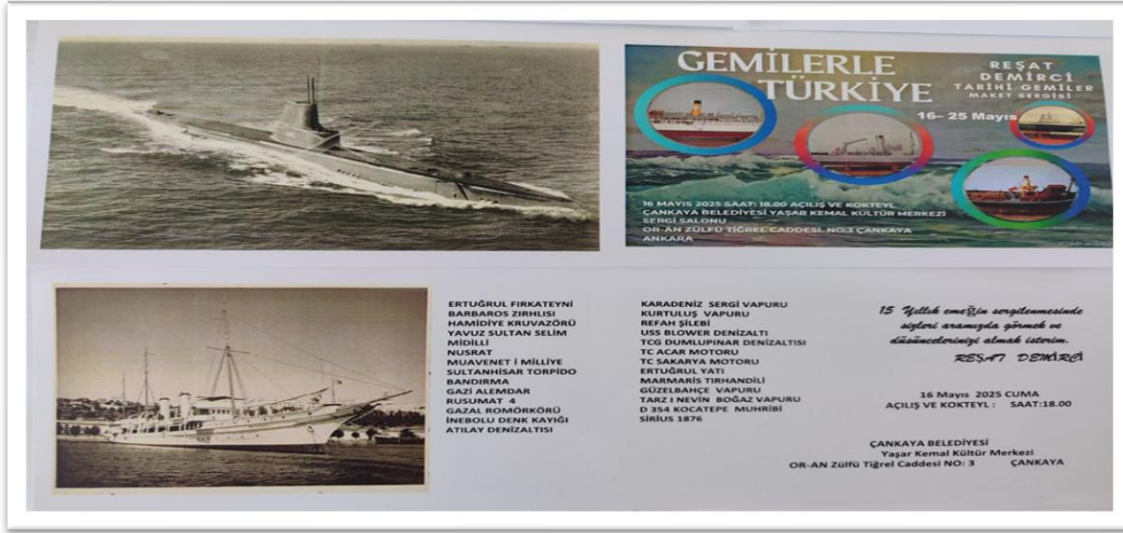

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

REŞAT DEMİRCİ TARİHİ GEMİLER MAKET SERGİSİ

Yönetim Kurulu üyemiz Sayın Reşat Demirci'nin **Tarihi Gemiler Maket Sergisi**, 16-25 Mayıs 2025 tarihleri arasında Çankaya Belediyesi Yaşar Kemal Kültür Merkezi Sergi Salonu'nda ziyaretçileriyle buluşacaktır. Açılış ve kokteyl, **16 Mayıs 2025 saat 18.00'de** aynı adreste gerçekleştirilecektir.

26

Mart-Nisan 2025 Döneminde İstanbul Belediye Olayları:

19 Mart 2025: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İMAMOĞLU ve belediyenin 100'den çok yöneticisi gözaltına alındı. Başkan ve personelden 50'si tutuklandı.

26 Nisan 2025 günü aynı belediyenin 47 yöneticisi ve personeli daha gözaltına alındı.

4 Mart 2025 günü Beykoz, **23 Mart 2025** Beylikdüzü belediye başkanları tutuklanarak görevden alındı. Daha önce **17 Ocak 2025** günü Beşiktaş Belediye Başkanı tutuklanmıştı.

23 mart 2025: Şişli Belediye Başkanı terörle ilgili suçlamalarla tutuklandı. Bu nedenle belediyeye kayyım atandı. Daha önce 31 Ekim 2024'te Esenyurt Belediyesine kayyım atanmıştı.

Türkiye genelinde 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra kayyım atanmış belediye sayısı toplam 13 oldu. Mardin ve Van Büyükşehir Belediyeleri ile Hakkari, Batman, Tunceli, Siirt, Esenyurt, Halfeti, Ovacık, Bahçesaray, Akdeniz, Kağızman ve Şişli Belediyesine kayyım atandı.

YAYED Bülten çevrimiçi olarak, iki ayda bir ve ikinci ayın son günü Yayed.org.tr adresinin 'bülten' bölümünde yayımlanır. Bülten dönemleri Ocak-Şubat olarak başlar, Kasım-Aralık olarak biter. Bülten'deki imza ve rumuzlu yazılar yazarının sorumluluğundadır. Bülten'de yayımlanmak üzere yazı göndermek isteyenler yazılarını yayeder@gmail.com adresine (timesnewroman, 12 punto, sol blok paragraf, birbuçuk satır aralı, ekli görsel malzeme) her yayın döneminin ilk haftası içinde gönderebilirler.